

Поліна БЕЗНІС,
викладач англійської мови
Одеської національної академії харчових технологій
(Одеса, Україна), polina11000@gmail.com

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто особистості формування соціальних компетенцій у процесі вивчення ділової англійської мови. Проаналізовано освітній потенціал предмету «Ділова англійська мова». Описано новітні технології та методи викладання предмету «Ділова англійська мова» в контексті вимог компетентнісного підходу.

Ключові слова: прес-конференції, бізнес-листування; міжнародні комунікаційні зв'язки, освітній потенціал.

Polina BEZNIS,
Teacher of English,
Odessa National Academy of Food Technologies,
(Odessa, Ukraine), polina11000@gmail.com

THE FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF BUSINESS ENGLISH LEARNING BY STUDENTS

The article is devoted to the description of the methods, approaches to form and to develop social competence in the process of business English learning in Higher education institutions.

With the acceleration of globalization and the spread of Ukraine's international business ties with other states on the political and economic levels, there is a growing need for highly skilled professionals not only in certain sectors but also capable of orienting themselves in the field of the international economy and business. In such circumstances, it is important future specialists in different fields to be aware of reality and the need of their future links with the international community. They should be also aware of one of their priority tasks of education that becomes the quality training of professionals capable of successful professional activities within the international community. The English language as a language of international communication becomes a necessity for a person.

The introduction of a competent approach is considered here too. This competent approach requires the inclusion of new emphases in the process of learning a foreign language, namely, focusing on its practical application in domestic and professional communication. It is reported that the introduction of a model combining traditional methods of teaching a foreign language with modern educational technologies enables students to develop the social competence as an important component of their professional readiness.

Competency approach involves changing the priorities of education and pedagogical activities: from the accumulation of knowledge, to the formation and the development of students' ability to practice in a social practice.

The practical significance of the article is to describe a compact way the consideration of methods and principals of the formation of foreign-language professional communication competence that determines the peculiarity of the teaching business English for students of different specialties. It is an effective mechanism for shaping the social competence of future professionals.

According to the article, teaching of business English is carried out in the framework of cultural, linguistic, linguistic and communicative approaches. It allows immersing students in the world of a foreign language culture and creating conditions for intercultural dialogues, orienting students not only on the subject of study, but also on solving social problems through knowledge to the subject.

It is spoken in details about such methodological approach that determines priority statements in the teaching business English, namely:

a) work in pair; b) group work.

Learning in groups is learning-collaboration that allows students to create conditions for effective communication and inter-personal interaction in solving professional tasks. There is an exchange of knowledge and ideas where each person makes its own contribution to the cognitive process under the condition. Such model allows maximum use of various non-verbal means of communication of facial expressions, gestures and emotions. Students are easily to handle express themselves independently. Different types of activities in practical English business classes are described, they contribute to successful mastery of linguistic material and basic communication competence of students and enhance their academic motivation, namely: simulated press-conferences, negotiations, presentations, customs control, telephone conversations.

The article analyzes the cultural approach that means the departure from educational method focused exclusively on reproductive activity, and reorientation to methods ensuring the development of language not on the basis of simplified material, but through in-depth acquaintance with another national culture. Acquiring a foreign language is through acquaintance with a foreign language culture: works of art, religious beliefs, a system of values, norms and traditions. Thus, such model of studying foreign language develops social and personal competences of students. It leads to the widening of cultural knowledge of students that in globalized world is an essential requirement for the successful life of humanity.

The notion "Theatre pedagogy" is considered in the article too. The method of theatre pedagogy is applied by teachers to form creative abilities, to develop memory, to form the ability to manage emotions that are necessary qualities of modern personality.

The scientific article meets the requirement for the works of this kind, in its content, everything is logically interconnected. Work may be recommended for publication.

Key words: press-conference, business correspondence, international, communications, educational potential, competence approach.

Постановка проблеми. За наявності соціально-економічних і політичних особливостей розвитку окремих держав сучасного світу для багатьох із них важливою є проблема виховання людини, здатної жити в умовах глобального соціуму. За таких соціокультурних умов досягненням особистості є її соціальна компетентність. Формування компетентностей визнається одним із ключових завдань сучасної системи освіти всіх рівнів. Саме освіта покликана забезпечити формування людської особистості, здатної до ефективної життєдіяльності в умовах сучасного соціуму. Сьогодні розвиток системи освіти пов'язують з упровадженням компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід передбачає зміну пріоритетів освітньо-педагогічної діяльності (із накопичення знань – на формування й розвиток в учнів здатності до практичної дії в умовах соціальної практики). Компетентнісний підхід сприяє модернізації методологічного підґрунтя педагогічної діяльності шляхом упровадження нових навчальних методів і технологій. Перед науковцями постала необхідність розроблення концептуальних основ для подальшого розвитку освіти.

Аналіз досліджень. Численними є дослідження щодо визначення місця освіти в соціальному поступі (П. Козловський, А. Запесоцький, О. Чечін-Русов); парадигмальні зрушення в освіті досліджували І. Зязюн, Г. Сагач, Н. Щубелка; інноваційні освітні технології є пріоритетною темою для наукових пошуків педагогів (О. Пометун, Л. Пироженко); теоретико-методологічні розробки Л. Сохань, І. Єрмакова зосереджені навколо проблем формування соціальної компетентності особистості; формування соціокультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови розглядали М. Баришніков, Н. Бориско, Л. Дімова, С. Ільїна, О. Селіванова, Т. Черепанова.

Мета статті – розкрити особливості формування соціальних компетенцій у процесі вивчення ділової англійської мови в умовах вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти знаходиться на стадії активних трансформацій. Сьогодні під сумнів поставлені питання, відповідь на які формує фундамент освітньо-педагогічної діяльності. Це такі засадничі для освітньої діяльності питання: що має бути її змістом, яким чином має здійснюватися навчальний процес, відкритим також залишається питання теорії виховання. Так, можна виділити декілька типів відповідей на ці питання: сума знань, творче мислення, уміння самостійно приймати рішення, орієнтація в сучасному світі, уміння синтезувати знання, творення нового тощо. Для чого навчати

чи виховувати: щоб мати кваліфікованого робітника, щоб мати культурну (або моральну) людину, щоб людина досягла життєвого успіху, щоб мати вільну особистість тощо.

Здебільшого увагу зосереджують на загальних визначеннях мети й ідеалів освіти. Сьогодні досить часто звучить теза про те, що соціальне виховання молодого покоління характеризується цілою системою проблем і значною мірою не відповідає потребам сучасного суспільства. Виникла гостра потреба в корекції виховної роботи відповідно до новітніх соціальних умов.

Усвідомлення того, що в сучасних умовах відповіді на ці визначальні для освітньо-педагогічної діяльності питання втратили традиційну однозначність і навіть узгодженість, дозволяє зробити висновок про формування нової моделі освіти (Щубелка, 2010).

Сьогодні розвиток системи освіти пов'язують з упровадженням компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід – це теоретичні положення й принципи, які визначають цілі освіти, зміст освіти, організацію освітнього процесу й оцінку освітніх результатів. «Компетенція» в перекладі з латини означає коло питань, у яких людина добре обізнана, опанувала їх і має досвід. Компетентність вважається тим фактором, що дозволить визначити готовність випускника навчального закладу до продуктивної діяльності в суспільному житті. Компетентнісний підхід передбачає зміну пріоритетів освітньо-педагогічної діяльності (із накопичення знань – на формування й розвиток в учнів здатності до практичної дії в умовах соціальної практики). Методологія такої моделі навчання порушує звичну для класичного освітнього процесу логіку: не від теорії до практики, а від практики й отриманого досвіду – до його теоретичного осмислення шляхом застосування на практиці.

В умовах компетентнісного підходу освітній процес спрямований на формування та розвиток в учня низки компетенцій. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, яка забезпечить її здатність до самореалізації й самовизначення в умовах сучасної соціокультурної ситуації.

Так, Радою Європи визначено п'ять основних ключових компетенцій:

- політичні й соціальні компетенції;
- компетенції, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві;
- компетенції, пов'язані з володінням усною й письмовою комунікацією;
- компетенції, пов'язані зі зростанням інформаційного поля суспільства;

– здатність учитися протягом усього життя (Щубелка, 2013: 273).

Компетентнісний підхід формує нові акценти в теорії освіти. Система освіти ще в недалекому минулому була зорієнтована на передання деякої сукупності знань за окремими дисциплінами, що мала наслідком таке тлумачення виховання: «навчу, тобто виховую, – сформую». Такий контекст освітньої практики цілковито відповідав основним засадам авторитарної педагогіки, але, як засвідчив час, не завжди був дієвим.

Свобода особистості в процесах самовизначення та самопізнання в практиці авторитарної педагогіки якщо й визнавалася, то суто формально. Формальність визнання прав особистості проявлялася насамперед у тому, що авторитарна педагогіка не заперечує учня, проте відводить йому пасивну роль слухача.

Властиве для традиційної концепції освіти розуміння місця людини в суспільних і природних процесах у сучасних умовах уже не спрацьовує. Сучасний ідеал ближче до індивідуального саморозвитку, саморуку до класифікації вищої якості, вищих проявів творчості, усього того, що забезпечує гідний рівень життя індивіда. Із позицій громадянського суспільства та гуманізму кінцева мета досконалості полягає в тому, щоб кожен міг стати вільним суб'єктом своєї діяльності, пізнання й спілкування, тобто щоби був особистістю, відповідальною за те, що відбувається поряд і в суспільстві. Для суспільства, що живе в третьому тисячолітті, важливим стає формування людини, здатної до волевиявлення й самовизначення, людини творчої, яка у своїй діяльності була б здатна не лише відтворювати зразки, здійснювати масове тиражування якихось предметів, процесів, а й творити нове.

Сучасний глобалізований світ вимагає появи нового типу особистості. Глобалізація характеризується поширенням тісних взаємовідносин і взаємозалежностей між країнами практично на всій земній кулі. Вона зумовлює такий рівень єдності людства, за якого, з одного боку, існування й успішний розвиток кожної країни, народу перебуває в безпосередній залежності від стану та трансформації світу в цілому, а з іншого – успіх у розв'язанні проблем людства залежить від ситуації в кожній країні, від активності й узгодженості дій усіх країн і народів світу. За таких соціокультурних умов досягненням особистості є її соціальна компетентність.

Соціальна компетентність допомагає людині будувати процес особистісної самореалізації, спираючись на наявний потенціал розвитку суспіль-

ства. Важливим моментом формування соціальної компетенції є розвиток комунікативної здібності особистості.

Традиційно комунікативна здібність розуміється як здатність і реальна готовність до спілкування адекватно меті, напрямку й ситуації спілкування, як готовність до мовної взаємодії і взаєморозуміння. Її складовими частинами є знання про мовленнєвознавчі поняття й комунікативні вміння репродуктивного й продуктивного рівнів. Це вміння визначається здатністю усвідомлено відбирати мовні засоби для здійснення спілкування відповідно до мовної ситуації; адекватно розуміти усну й писемну мову та відтворювати її зміст; передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності й основами культури усного та писемного мовлення (Коваль, 2012: 169). У психолого-педагогічній і методичній літературі активно використовуються терміни мовні (М. Баранов), мовленнєво-мисленнєві (Н. Іпполітова, Т. Ладіженська, М. Львов, Л. Федоренко й ін.), комунікативні вміння (А. Купалова, В. Капінос та ін.), проте обсяг термінів чітко не визначений.

Тенденції розвитку глобалізованого світу свідчать про особливе значення іншомовної професійної комунікативної здібності (компетентності) сучасної людини. Іншомовна професійна комунікативна компетентність стає найважливішою якістю фахівця, про що свідчить визначення її як однієї з основних компетенцій сучасної освіти.

Викладання ділової англійської мови студентам різних спеціальностей є ефективним механізмом формування соціальної компетенції майбутніх фахівців. Відповідно до сучасних методологічних засад викладання ділової англійської мови здійснюється в руслі культурологічного, лінгвістичного, лінгвокраєзнавчого та комунікативного підходів. Це дозволяє занурити студента у світ іншомовної культури та створити умови для міжкультурного діалогу, орієнтувати студента не тільки на навчальний предмет, а й на вирішення соціальних завдань за допомогою знання предмета.

У контексті розвитку соціальної компетентності студента комунікативний підхід у викладанні ділової англійської мови заслуговує на особливу увагу. У межах комунікативного підходу виділяється низка характерних положень, що визначають особливість навчального процесу, а саме:

- суб'єкт-суб'єктна форма навчального процесу;
- спрямування на практику спілкування;
- створення психологічно комфортних умов для навчання;

– головним у процесі навчання є не викладач, а студент (“learner-centred approach”);

– зацікавлення студентів процесом навчання відповідно до їхніх інтересів, здібностей і потреб (“the whole person approach”);

– упровадження інтерактивних навчальних технологій (робота в парах (діалог); групова робота (полілог)).

Навчання в групах – це навчання-співпраця, що дозволяє створити умови для ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії під час вирішення професійних завдань. За умов інтерактивного навчання відбувається обмін знаннями, ідеями, кожен вносить свій особливий індивідуальний вклад у пізнавальний процес. Таким чином, навчальний процес стає особистісно орієнтованим і спрямовується на створення нового для учнів і викладача освітнього продукту (тексту, інтелектуального чи мистецького твору). Інтерактивна модель навчання стимулює самостійний пошук, творчу активність, сприяє формуванню вміння самостійно висловлюватися. Основними формами усного спілкування для студентів є моделювання прес-конференції, переговорів, презентацій, митного контролю, розмови по телефону. Ця модель дозволяє максимально використати різноманітні невербальні засоби спілкування (міміку, жести й емоції). Так навчальна діяльність стає максимально наближеною до практичної ситуації та дозволяє сформувати фахові, соціальні й особистісні компетенції, що передбачають готовність людини до активної комунікації та самореалізації в соціумі.

Розвитку соціальної компетентності студента сприяє викладання ділової англійської мови з позицій культурологічного підходу. Культурологічний підхід вимагає зміни методології, а саме: відходу від методів навчання, орієнтованих виключно на репродуктивну діяльність, і переорієнтації на методи, що забезпечують розвиток мови не на базі спрощеного матеріалу, а за рахунок поглибленого знайомства з іншою національною культурою. Оволодіння іноземною мовою відбувається шляхом знайомства з іншомовною

культурою: із творами мистецтва, релігійними віруваннями, системою цінностей, норм і традицій. Такий підхід дозволяє розвивати у студентів такі соціальні й особистісні якості, як адаптивність, комунікабельність, релігійна та культурна толерантність. Вивчення іноземної мови розширює систему культурологічних знань студентів, що в умовах глобалізованого світу є ключовою вимогою успішної життєдіяльності людства.

Використання методів театральної педагогіки під час вивчення таких тем, як «Ділове листування», «Обговорення й укладання договорів», «Розмови з партнером по телефону», «Бізнес-подорожі, сфери сервісу», «Прес-конференції та презентації», «Ділові зустрічі та переговори», дозволяє створити освітнє середовище, максимально наближене до умов професійної діяльності. Викладачі розуміють театральну педагогіку як метод формування особистості в навчальному процесі через сценічні засоби та дії. Театральна педагогіка сприяє формуванню творчих здібностей, розвиває пам'ять, формує вміння керувати емоціями, що є необхідними якостями сучасної особистості.

Наприклад, постановки часто показують персонажів, які:

- органічно вписані в сучасні модні тенденції;
- висловлюються з використанням молодіжного сленгу;
- демонструють модель поведінки, типову для певної професії.

Слід зазначити, що найбільш ефективними освітніми театралізованими постановками є ті, сюжети яких придумані й зіграні студентами.

Висновки. Компетентнісний підхід до освіти вимагає формування нових акцентів у процесі вивчення іноземної мови, зосередження на її практичному застосуванні в побутовому та професійному спілкуванні. Упровадження моделі, яка поєднує традиційні методи навчання іноземної мови із сучасними освітніми технологіями, дозволяє забезпечити розвиток соціальної компетентності студентів як важливої складової частини їхньої професійної готовності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваль В. Комунікативна компетенція як одне з ключових понять лінгводидактики. Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 5 (Ч. 2), 2012. 168–173.
2. Николаева С. Проект «Тьюнинг образовательных систем в мире» и формирование иноязычной коммуникативной компетентности. Иноземні мови. 2012. № 2. С. 5–12.
3. Сажко Л. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції у школах з поглибленим вивченням іноземних мов. Иноземні мови. 2011. № 1. С. 26–30.
4. Тарнопольський О. Методика навчання англійської мови. Київ: Вища школа, 1993.
5. Шубелка Н. Освіта в глобальному світі: нові стандарти. Філософські дослідження: Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Випуск № 18. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013.

6. Щубелка Н. Сучасна освіта в контексті парадигмальних звершень. Філософські дослідження. Збірка наукових робіт Ч. 1, 12 випуск, Луганськ, 2010.

REFERENCES

1. Koval V. Komunikatyvna kompetentsiia yak odne z kliuchovykh poniat lnhvodydaktyky [Communicative competence as one of the key concepts of linguodidactics]. Preparation problems of modern teacher, 2012, Nr 5 (P. 2), Pp. 163–173 [In Ukrainian]

2. Nikolaeva S. Proekt «Tyuning obrazovatelnyih sistem v mire» i formirovanie inoyazyichnoy kommunikativnoy kompetentnosti [The project «Tuning of educational systems in the world» and the formation of foreign communicative competence]. Foreign languages, 2012, Nr 2. Pp. 5–12 [In Russian]

3. Sazhko L. Osoblyvosti formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii u shkolakh z pohlyblenym vyvchenniam inozemnykh mov [Forming features of foreign communicative competence at schools with in-depth study of foreign languages]. Foreign languages, 2011, Nr 1. Pp.26–30 [In Ukrainian]

4. Tarnopolskyi O. Metodyka navchannia anhliiskoi movy [The methodology of teaching English]. Kiev: High school, 1993 [In Ukrainian]

5. Shchubelka N. Osvita v hlobalnomu sviti i novi standarty [Education in the global world and new standards]. Philosophical researches: Collection of scientific works of East-Ukrainian National University named after Volodymyr Dalya, 2013, Nr 18, Lugansk [In Ukrainian]

6. Shchubelka N. Suchasna osvita v konteksti paradyhmalnykh zvershen [Modern education in the context of paradigmatic achievements]. Collection of scientific works, 2010, Nr 12 (P. 1), Lugansk [In Ukrainian]

Статтю подано до редакції 13.04.2018 р.